הבחירות בטאיוואן

written by יוסף רוזן | 14.01.2024

ב-13 בינואר 2024 בחר הציבור לנשיאות בטאיוואן בלאי צ'ינג-טה (Lai Ching-te), ממפלגת ה-DPP (המפלגה הדמוקרטית הפרוגרסיבית). מפלגתו תמשיך לאחוז במושכות השלטון לפחות 4 שנים נוספות אחרי שתי קדנציות של הנשיאה היוצאת, צאי אינג-וון (Tsai Ing-wen), שתסיים את תפקידה ב-20 במאי 2024. לאי זכה ב-40.1% מהקולות, מועמד מפלגת האופוזיציה המרכזית KMT (Kuomintang), הו יו-איה (Hou Yu-ih), קיבל 33.5% מהקולות, ואילו המועמד השלישי, ראש העיר לשעבר של טייפה, קיבל 26.5%. תוצאות אלה צמודות, ומצביעות על פגיעה מסוימת בכוחה של מפלגת השלטון. בפעם הראשונה מאז 2004 לא יהיה למפלגת השלטון רוב בפרלמנט ולכן תיאלץ לשתף פעולה עם המפלגות האחרות כדי להעביר שינויי חקיקה או מדיניות מרחיקי לכת, בדגש על ניהול היחסים עם סין. בבית המחוקקים בטאיוואן בסך הכול 113 מושבים, כאשר מפלגת השלטון עם 51 מושבים (איבדה 10 מושבים) ואילו מפלגת האופוזיציה KMT קיבלה 52 מושבים (הוסיפה 14 מושבים), בעוד שמפלגתו של קו ון-ג'ה (Ko Wen-je) (TPP) קיבלה רק 8 מושבים.

כיוון שכך, נראה שלמרות ההצהרות בנוגע להמשך מדיניותה של צאי מול סין, והתפיסה כי לאי לעומתי לסין, ייתכן שהמצב בבית המחוקקים יוביל לשמירה על הסטטוס-קוו. במידה רבה, מצב זה גם משקף את הלכי הרוח בקרב החברה הטאיוואנית, שבשנים האחרונות אומנם מאופיינת במסרים לאומיים יותר ואף בעמעום הקשר ההיסטורי לסין רבים מצעירי טאיוואן מגדירים עצמם כטאיוואנים ולא כסינים אך בה בעת, יש שסבורים כי סין אינה השיקול המרכזי בבחירתם ושהסטטוס-קוו לא ישתנה בעתיד הקרוב, ודווקא יוקר המחיה והכלכלה מדאיגים אותם יותר.

סין ניסתה להשפיע על הבחירות ובחודשים האחרונים פעלה במישור הסייבר והדיסאינפורמציה בניסיון לפגוע בסיכויי הניצחון של מועמד ה-DPP, לאי, הפחות נוח לסין כיוון שהוא ומפלגתו אקטיביים יותר בפעילותם לעצמאות טאיוואן וחיזוק הקשר עם ארה"ב. עם זאת, מהלכים אלה נצפו ותועדו גם במערכות בחירות קודמות בטאיוואן, ואין בכך חידוש. גם גורמים רשמיים בארה"ב הדגישו כי טאיוואן הינה דמוקרטיה חזקה וביכולתה לבלום מאמצי השפעה שכאלה מבלי שתהיה להם השפעה על תוצאות הבחירות.

התגובות הבינ"ל

הבחירות בטאיוואן שהתקיימו ב-13.1 זכו לתשומת לב בינלאומית רבה בעיקר בשל ההשלכות האפשריות שלהן על הכלכלה העולמית והביטחון באסיה, אך בייחוד בעקבות הניסיון שהקהילה הבינ"ל צברה עם פלישתה של רוסיה לאוקראינה וחשש גובר כי תרחיש כזה יכול להתממש גם במזרח אסיה. גורמי מודיעין בכירים בארה"ב מעריכים כי תרחיש כזה יכול להתממש בין השנים 2027 2030, וכי סין משקיעה רבות בבניין כוח שיאפשר לה זאת. על אף האמור, הנשיאה היוצאת,

צאי, טענה כי תרחיש פלישה לטאיוואן וסיפוחה לסין פחות מציאותי בעתיד הקרוב בשל בעיות פנימיות בסין, בשילוב עם לחץ בינ"ל משמעותי נגדה.

דובר המשרד לנושאי טאיוואן בסין אמר לאחר הבחירות כי טאיוואן היא של סין, וכי מפלגת ה-DPP אינה מייצגת את דעת הקהל הרווחת באי. הוא הוסיף כי למרות תוצאות הבחירות, איחוד סין הוא בלתי נמנע. סין חידדה כי הינה מתנגדת לכל קריאה לעצמאות טאיוואן והתערבות זרה באי. רוסיה הביעה כמובן תמיכה בעמדת סין הדוגלת בכך שטאיוואן היא חלק אינטגרלי מסין. היה גם מי שניצל את המאורע כדי לסחוט מעט קרדיט מהסינים יו"ר הרש"פ אבו-מאזן פרסם הודעת תמיכה באחדותה של סין (סיפוח טאיוואן).

מנגד, מזכיר המדינה האמריקאי בלינקן בירך את לאי ואת התהליך הדמוקרטי בטאיוואן, תוך חזרה על העמדה האמריקנית המוכרת כי ארה"ב תפעל לקידום שלום ויציבות באזור טאיוואן וכי כל מחלוקת עם סין תיפתר בדרכים דיפלומטיות. בריטניה והאיחוד האירופי הצטרפו לארה"ב בברכות לנשיאה הנבחר של טאיוואן, והביעו דאגה מהמתיחות במצרי טאיוואן ומהניסיונות לשבירת הסטטוס-קוו. יפן, שהיא עצמה חוששת מהתעצמותה הצבאית של סין וממהלכיה באזור, הצטרפה לברכות והדגישה כי היא רואה בטאיוואן שותפה קריטית ביותר עמדה שמשקפת גם את השינויים הדרמטיים בתפיסת הביטחון של יפן בשנה האחרונה, כולל בהיבטים תקציביים.

התגובות שהוזכרו לעיל אינן מפתיעות במיוחד, ונראה שכל צד דבק בעמדתו המסורתית. אך מה שמעניין הוא דווקא ריבוי המגעים בין סין לבין ארה"ב שקדמו לבחירות, דבר שעשוי להצביע גם על המשך אופי ניהול הסוגיה בין המעצמות עד לחילופי הנשיאים בטאיוואן בסוף מאי 2024.
מאז הביקור של ננסי פלוסי, שכיהנה אז כיו"ר בית הנבחרים האמריקני, בטאיוואן באוגוסט 2022, נעשו מאמצים מצד שתי המעצמות להנמיך להבות ולחדש את ערוצי הקשר הישירים כדי ללבן את המחלוקות. בשנה החולפת היו פגישות אחדות של בכירי הממשל האמריקני עם מקביליהם הסינים, אשר הובילו להבשלת פגישת הפסגה בין הנשיאים ביידן ושי בסן פרנסיסקו בנובמבר האחרון. מפגשים אלה לא פתרו את המחלוקות העמוקות בין הצדדים, אך חידוש השיח הישיר בדרגים הבכירים ביותר הינו דבר חיובי, גם בהקשר של טאיוואן.

ממשל ביידן הקדיש מאמצים רבים בימים האחרונים למנוע מסין את ניצול הבחירות בטאיוואן כתירוץ להסלמה ופרובוקציה, באמצעות מסרים מרגיעים לאוזניים סיניות:
ימים מספר טרם הבחירות אירחה ארה"ב בוושינגטון פגישה בין משרדי ההגנה של ארה"ב וסין, שם שוחחו הצדדים גם על טאיוואן; בהודעה שפרסם הבית הלבן יומיים לפני הבחירות בטאיוואן הודגש כי ארה"ב אינה בוחרת צד בבחירות, וכי השותפות הלא-פורמלית תימשך עם כל ממשלה נבחרת. אוזכר כי הנשיא ביידן עצמו חזר באוזני נשיא סין בפגישתם בנובמבר בסן פרנסיסקו על כך שמדיניות ארה"ב בנוגע לטאיוואן לא השתנתה וגם לא תשתנה, וארה"ב מחויבת למדיניות "סין האחת", תתנגד לכל שינוי חד-צדדי בסטטוס-קוו בנושא טאיוואן ולא תתמוך בעצמאותה.
יום לפני הבחירות בטאיוואן נפגש מזכיר המדינה האמריקני, בלינקן, עם מנהל מחלקת השת"פ הבינ"ל של המפלגה הקומוניסטית הסינית, שנחשב גם למועמד מוביל להתמנות לשר החוץ הבא

של סין, ליו ג'יאנצ'או (Liu Jianchao). בפגישה הדגיש בלינקן את הצורך בהימנעות מפרובוקציות במצרי טאיוואן ובים סין הדרומי, וכן הסביר את כוונת ארה"ב לשלוח משלחת לא-פורמלית לטאיוואן שתיפגש עם כלל המפלגות שם; סוג זה של משלחות הוא דבר שבשגרה ב-20 השנים האחרונות. פגישות נוספות בין בכירים סינים ואמריקנים צפויות להתקיים בשולי הפורום הכלכלי העולמי בדאבוס, שווייץ.

המאמצים האמריקניים נועדו, בין היתר, גם להגנה על שרשראות אספקה עולמיים של שבבים מתקדמים, אשר טאיוואן היא היצרנית המובילה שלהם, עד כדי כ-90% מכלל הייצור העולמי של שבבים מתקדמים (7 ננומטר ומטה). ההנחה הרווחת בקרב בכירים במגזר השבבים הייתה שניצחון ה-DPP יגביר את המתיחות עם סין ויסכן את אספקת השבבים העולמית, גם אם לא באופן מיידי. סוגיה זו גם הייתה בליבת מערכת הבחירות, כאשר רבים בטאיוואן ביקרו את הדומיננטיות של תאגיד TSMC ואת ההחלטה שלו להעביר חלק מפסי הייצור לאירופה ולארה"ב על חשבון טאיוואן, בשל האיום הסיני.

משמעויות והמלצות למדינת ישראל

בשלב זה, נראה שהרטוריקה הסינית לא תוביל למהלכים בפועל בטווח הזמן הקרוב, וכי ארבעת החודשים שנותרו עד לחילופי הנשיאים בטאיוואן ישמשו לדיאלוג ובחינה עמוקים יותר בין ארה"ב לבין סין בסוגיה.

בתקופה זו צריך לעקוב אחר הקולות והעמדות בטאיוואן, ולהעריך האם בכוונת הנשיא הנבחר לשמור על הסטטוס-קוו או לאתגר אותו. במקרה של אתגור הסטטוס-קוו ואפשרות להסלמה במרחב, התגובה האמריקנית נוכח תרחיש זה תוביל גם לציפייה ואף לדרישה ממדינת ישראל לפעול בהתאם ולבחור צד.

יוזכר כי מדינת ישראל דוגלת במדיניות "סין האחת" ואינה מכירה פורמלית בטאיוואן. מדיניות זו עומדת בקנה אחד גם עם המדיניות האמריקנית הנוכחית. לכן, כל עוד אין שינוי משמעותי במדיניות האמריקנית, אין צורך לבחון שינוי במדיניות הישראלית בסוגיה זו. יודגש כי גם בהיעדר יחסים פורמליים ניתן לפתח ולהרחיב את שיתופי הפעולה עם טאיוואן, בדגש על טכנולוגיות מפציעות, שבבים ועוד. במקביל, מדינת ישראל צריכה להגדיל את נכסיותה הטכנולוגית בשרשראות אספקה גלובליים.

ככל שיהיה שינוי במדיניות ארה"ב כלפי טאיוואן תצטרך מדינת ישראל לבחון זאת גם כן, ולהתחשב גם בשיקולים של ביטחון לאומי לצד היחסים המיוחדים עם ארה"ב. שינוי מדיניות אינו בהכרח תוצר של הסלמה צבאית במרחב, ולכן יכולות לצוף דילמות "רכות" יותר לבחינה. למשל, הצבעות בארגונים בינלאומיים על צירופה של טאיוואן כחברה מן המניין.

ספציפית בעקבות הבחירות, רצוי שגורם רשמי של מדינת ישראל ישגר איגרת ברכה לנשיא הנבחר, תוך התייחסות להיבטים בילטרליים ומבלי להיכנס לשאלת עצמאותה של טאיוואן.

נספח: מיהו לאי צ'ינג-טה (Lai Ching-te), הנשיא הבא של טאיוואן?

לאי, הקרוי גם ווילִיאם, רופא לשעבר שהתמחה בשיקום ופגיעות בעמוד השדרה וסיים תואר שני בבריאות הציבור באוניברסיטת הרווארד, נכנס לפוליטיקה בשנת 1996 לאחר שנבחר לאספה הלאומית כחבר מפלגת ה-DPP. בתקופה זו הוא זכה לתואר "המחוקק המוביל" בטאיוואן על ידי עמותה שמודדת את פעילותם של נבחרי הציבור.

לאחר תקופת שירותו כמחוקק בחר להתמודד בשנת 2010 על ראשות העיר טאינאן (Tainan), ואף זכה. שימש ראש העיר עד שנת 2017. הנשיאה צאי מינתה אותו לראש ממשלתה, תפקיד שמילא עד 2019, אז החליט להתמודד נגד צאי בבחירות לנשיאות ב-2020. לאי הפסיד בפריימריז של מפלגת ה-DPP וחבר לצאי כסגן הנשיאה.

עם ניצחונו בבחירות 2024 יהיה עליו לאסוף את ניסיונו הפוליטי כדי לשקם את הכלכלה הטאיוואנית ולמצוא את הדרכים המיטביות להתמודדות עם סין, ברקע החשש מתרחיש של סיפוח טאיוואן לסין בשנים הבאות. המשימה לא תהיה פשוטה, כיוון שבסין הוא כבר מסומן כאקטיביסט בנושא עצמאות טאיוואן.

המאמץ המרכזי של לאי, כפי שגם הדגיש במהלך קמפיין הבחירות שלו, הוא חיזוק הקשר עם ארה"ב, בדגש על בניין הכוח על מנת להרתיע את סין. יש לזכור כי לטאיוואן יש קשר מדיני פורמלי רק עם 13 מדינות ברחבי העולם, אף על פי שהיא מקיימת קשרים לא-פורמליים עם מדינות רבות.